

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه الزهراء (س)

دانشکده الهیات

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان

بررسی حکم تلقیح مصنوعی با گامت بیگانه و اثر آن در توارث و نسب از دیدگاه فقه

امامیه

استاد راهنما

آقای دکتر جواد سرخوش

استاد مشاور

آقای دکتر محسن جابری عربلو

دانشجو

طاهره ربانی نژاد

بهمن ۱۳۸۶

تقدیم به

حضرت زهرا (سلام الله علیها)، سرور زنان دو عالم، شفیعہ ی روز جزا، آن خیر کثیری کہ خداوند کریم به حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) و مسلمین عطا فرمود.

تقدیم به

یوسف زهرا حضرت بقیّة الله الاعظم (عجل الله تعالی فرجه الشریف) کہ قلب شیعیان در انتظار ظهورش می تپد؛ به او کہ ذخیرہ ی خداوند و آخرین حجّت حقّ بر زمین، یاور مظلومان، خصم ظالمان و نجات بخش محرومان جهان است.

تقدیر

شکر و سپاس بی کران، پروردگار رحمان و ایزد مَنان را که بر قامت نیازهای انسان جامه ی لطف می پوشاند و بنده را با ریسمان کرم تا چکاد آرزوها می رساند؛

و با سپاس و قدردانی فراوان از استاد بزرگوار و عالم گرانقدر جناب آقای دکتر سرخوش که خالصانه مرا از راهنمایی های ارزنده ی خویش بهره مند ساختند؛

و با تقدیر و تشکر از استاد گرانمایه جناب آقای دکتر جابری که با مشاوره های ارزشمندشان مرا مورد لطف خویش قرار دادند.

چکیده

تلقیح مصنوعی یکی از روش های نوین درمان ناباروری است و آن عبارت است از بارور کردن اسپرم و اوول، بدون وقوع نزدیکی میان صاحبان آن دو. در این راستا گاه از گامت (اسپرم یا اوول) بیگانه و گاه از رحم زنی دیگر استفاده می گردد. اما آیا به کاربردن گامت بیگانه یا رحم غیر همسر در تلقیح از دیدگاه امامیه مشروع است؟ فرزندی که از این طریق به وجود می آید از جهت نسب و توارث چه وضعیتی خواهد داشت؟

برای یافتن حکم فقهی تلقیح مصنوعی با گامت بیگانه پس از نقد و بررسی آیات و روایات و ادله ی دیگر مخالفان تلقیح، به تبیین مناط حرمت زنا پرداخته و دریافتیم که تحریم زنا بدین جهت بوده است که شارع نمی خواهد فرزندی از نطفه دو بیگانه حاصل شود. بنابراین هر روش دیگری هم که موجب انعقاد نطفه دو بیگانه شود همچون زنا حرام می باشد.

از این رو هرگاه میان «اسپرم» و «اوول» زوجین تلقیح صورت گیرد، این عمل فی نفسه جایز است و طفل حاصل از آن شرعاً به صاحبان نطفه منتسب می گردد و به تبع آن توارث نیز میان طفل و آن دو برقرار خواهد بود، ولو آن که نطفه لقاح یافته به رحم زنی دیگر منتقل شده باشد.

لیکن هرگاه میان «اسپرم» و «اوول» دو بیگانه تلقیح صورت گیرد در غیر موارد شبهه یا اکراه نسب طفل همچون ولد زنا نامشروع است و از جهت توارث نیز در حکم ولد زنا بوده و رابطه توارث میان او و صاحبان نطفه برقرار نمی گردد. اما در صورت شبهه یا اکراه طرفین، طفل حاصل از تلقیح از حیث نسب و توارث همچون طفل حاصل از وطی به شبهه دارای نسب مشروع می باشد و رابطه توارث نیز میان او و صاحبان نطفه برقرار است.

استفاده از رحم زنی دیگر نیز اگر برای پرورش جنین حاصل از تلقیح نطفه زوجین باشد جایز است و در این صورت والدین طفل همان صاحبان نطفه هستند و زن صاحب رحم و همسر وی پدر و مادر طفل محسوب نمی شوند.

کلمات کلیدی: تلقیح مصنوعی - نسب - توارث - گامت بیگانه - صاحبان نطفه

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۳	مسأله پژوهش
۳	پیشینه پژوهش
۵	پرسش های پژوهش
۵	الف - پرسش اصلی
۵	ب - پرسش های فرعی
۵	فرضیات پژوهش
۵	اهداف پژوهش
۶	فصول تحقیق

فصل اول : کلیات

۸	۱ - ۱ - تعاریف و اصطلاحات
۸	۱ - ۱ - ۱ - ناباروری
۸	۱ - ۱ - ۱ - ۱ - معنای لغوی
۱۰	۱ - ۱ - ۱ - ۲ - تعریف اصطلاحی
۱۰	۱ - ۱ - ۲ - تلقیح مصنوعی
۱۰	۱ - ۱ - ۲ - ۱ - معنای لغوی
۱۱	۱ - ۱ - ۲ - ۲ - تعریف اصطلاحی
۱۳	۱ - ۱ - ۳ - گامت
۱۳	۱ - ۱ - ۴ - نطفه
۱۳	۱ - ۱ - ۴ - ۱ - معنای لغوی
۱۴	۱ - ۱ - ۴ - ۲ - نطفه در اصطلاح آیات و روایات

۱۵	 ۱ - ۱ - ۵ - منی
۱۷	 ۱ - ۱ - ۶ - زایگوت
۱۷	 ۱ - ۱ - ۷ - رویان (امبریو)
۱۸	 ۱ - ۱ - ۸ - جنین
۱۸	 ۱ - ۱ - ۸ - معنای لغوی
۱۸	 ۱ - ۱ - ۸ - ۲ - تعریف اصطلاحی جنین
۱۸	 در اصطلاح پزشکی
۱۹	 در اصطلاح فقهی
۱۹	 در اصطلاح حقوقی
۲۰	 در اصطلاح روایات
۲۰	 ۱ - ۲ - اهمیت باروری از منظر اسلام
۲۲	 ۱ - ۳ - ناباروری از بعد روانی - اجتماعی
۲۴	 ۱ - ۴ - نگرشی تاریخی بر تشخیص و درمان ناباروری
۲۶	 ۱ - ۵ - تاریخچه تلقیح مصنوعی
۳۱	 ۱ - ۶ - فیزیولوژی لقاح و عوامل دخیل در آن
۳۲	 ۱ - ۶ - ۱ - فرایند تشکیل اسپرم
۳۵	 ۱ - ۶ - ۲ - دستگاه تولید مثل مردان و عملکرد آن
۳۷	 ۱ - ۶ - ۳ - فرایند تکامل تخمک
۳۹	 ۱ - ۶ - ۴ - دستگاه تولید مثل زنان و عملکرد آن
۴۲	 ۱ - ۷ - عوامل ناباروری
۴۳	 ۱ - ۸ - آمار ناباروری و علل آن
۴۳	 ۱ - ۸ - ۱ - علل ناباروری مردان
۴۴	 الف - اختلالات مربوط به اسپرم

- ب - ناهنجاری های مربوط به ساختمان بدن ۴۵
- ج - اختلالات عملکرد جنسی یا اختلال در انزال ۴۶
- د - علل ناشناخته ۴۶
- ۱ - ۸ - ۲ - علل ناباروری زنان ۴۷
- الف - اختلال در تخمک گذاری ۴۷
- ب - اختلال در لوله های رحمی ۴۹
- ج - اختلال در رحم یا گردن رحم ۵۰
- د - بیماری های لگنی ۵۰
- هـ - مشکلات دستگاه ایمنی بدن ۵۰
- و - مشکلات واژن ۵۱
- ز - علل ناشناخته ۵۱
- ۱ - ۹ - هدف از تلقیح مصنوعی چیست؟ ۵۱
- ۱ - ۱۰ - تکنیک های مختلف تلقیح مصنوعی ۵۲
- ۱ - ۱۰ - ۱ - تزریق اسپرم به داخل رحم (IUI) ۵۲
- ۱ - ۱۰ - ۲ - باروری آزمایشگاهی (IVF) ۵۳
- مرحله اول: تحریک تخمدان و مشاهده ی آن ۵۳
- مرحله دوم: تخمک گیری ۵۴
- مرحله سوم: شست و شوی اسپرم ۵۴
- مرحله چهارم: لقاح ۵۴
- مرحله پنجم: انتقال جنین ۵۵
- ۱ - ۱۰ - ۳ - انتقال زایگوت به داخل لوله های رحمی (ZIFT) ۵۶
- ۱ - ۱۰ - ۴ - تزریق اسپرم و تخمک به داخل لوله های رحمی (GIFT) ۵۷
- ۱ - ۱۰ - ۵ - تزریق اسپرم به داخل سیتوپلاسم تخمک (ICSI) ۵۷

- ۵۸ ۱۱ - ۱ - شیوه های ایفای نقش فرد بیگانه در باروری زوجین
- ۵۹ ۱ - ۱۱ - ۱ - اهدای تخمک
- ۶۰ ۱ - ۱۱ - ۲ - اهدای اسپرم
- ۶۰ ۱ - ۱۱ - ۳ - اهدای جنین
- ۶۱ ۱ - ۱۱ - ۴ - مادر جانشین
- ۶۲ ۱۲ - ۱ - نگهداری انجمادی

فصل دوم: احکام تکلیفی

- ۶۵ ۲ - ۱ - سیر تحول مسأله از بعد قانونی و حقوقی
- ۶۹ ۲ - ۲ - اقوال فقهاء در حکم فقهی تلقیح مصنوعی
- ۷۰ الف - استفاده از اسپرم غیر شوهر در تلقیح
- ۷۲ ب - استفاده از تخمک غیر زوجه در تلقیح
- ۷۳ ج - استفاده از اسپرم و تخمک بیگانه در تلقیح
- ۷۴ فرض اوّل - انتقال جنین حاصل از نطفه دو بیگانه
- ۷۵ فرض دوم - انتقال جنین حاصل از اسپرم و اوول زوجین به رحم بیگانه
- ۷۷ ۲ - ۳ - ادله مخالفان تلقیح با گامت بیگانه
- ۷۷ ۲ - ۳ - ۱ - استناد به آیات قرآن در نامشروع بودن تلقیح با گامت بیگانه
- ۷۷ ۲ - ۳ - ۱ - آیات ۳۱ - ۳۰ سوره نور
- ۷۷ ۲ - ۳ - ۱ - ۱ - مفردات و ترجمه آیه
- ۷۸ ۲ - ۳ - ۱ - ۱ - استدلال مخالفان
- ۷۹ ۲ - ۳ - ۱ - ۱ - ردّ استدلال مخالفان
- ۸۰ ۲ - ۳ - ۱ - ۱ - دیدگاه مفسران
- ۸۱ ۲ - ۳ - ۱ - ۱ - ۵ - نقد و بررسی آراء یاد شده
- ۸۳ ۲ - ۳ - ۱ - ۲ - آیات ۷ - ۵ مؤمنون

۸۴	 ۲- ۳- ۱- ۲- ۱- مفردات و ترجمه آیات
۸۴	 ۲- ۳- ۱- ۲- ۲- استدلال مخالفان
۸۵	 ۲- ۳- ۱- ۲- ۳- مناقشه در استدلال مخالفان
۸۶	 ۲- ۳- ۱- ۲- ۴- دیدگاه مفسران در مورد متعلق حفظ فروج
۸۷	 ۲- ۳- ۱- ۲- ۵- دیدگاه صاحب‌نظران و مفسران در مورد شمول آیه نسبت به زنان
۸۸	 ۲- ۳- ۱- ۲- ۶- بیان نظر برگزیده در مورد متعلق حفظ فروج با استناد به قواعد نحوی
۹۱	 ۲- ۳- ۱- ۳- آیه ۲۳ سوره نساء
۹۲	 ۲- ۳- ۱- ۳- ۱- مفردات و ترجمه آیه
۹۲	 ۲- ۳- ۱- ۳- ۲- استدلال مخالفان
۹۲	 ۲- ۳- ۱- ۳- ۳- مناقشه در استدلال مخالفان
۹۴	 ۲- ۳- ۱- ۳- ۴- دیدگاه مفسران در مورد متعلق حرمت
۹۵	 ۲- ۳- ۱- ۳- ۵- دیدگاه اصولیون
۹۵	 ۲- ۳- ۱- ۳- ۶- بیان نظر برگزیده با استناد به علم بلاغت
۹۶	 ۲- ۳- ۲- استناد به روایات در نامشروع بودن تلقیح با گامت بیگانه
۹۷	 ۲- ۳- ۲- ۱- روایات باب احتیاط در نکاح
۹۷	 ۲- ۳- ۲- ۱- ۱- روایت شعیب حدّاد
۹۸	 ۲- ۳- ۲- ۱- ۱- ۱- بررسی سند حدیث
۹۸	 ۲- ۳- ۲- ۱- ۱- ۲- استدلال مخالفان
۹۹	 ۲- ۳- ۲- ۱- ۱- ۳- مناقشه در استدلال مخالفان
۱۰۶	 ۲- ۳- ۲- ۱- ۱- ۴- نظر برگزیده
۱۰۸	 ۲- ۳- ۲- ۱- ۲- روایت مسعدة بن زیاد
۱۰۸	 ۲- ۳- ۲- ۱- ۲- ۱- بررسی سند حدیث
۱۰۹	 ۲- ۳- ۲- ۱- ۲- ۲- استدلال مخالفان

- ۱۰۹ ۲-۳-۲-۱-۲-۳- مناقشه در استدلال مخالفان
- ۱۰۹ ۲-۳-۲-۱-۲-۴- نظر نگارنده
- ۱۱۰ ۲-۳-۲-۱-۳- روایت علاء بن سیابة
- ۱۱۳ ۲-۳-۲-۱-۳-۱- بررسی سند حدیث
- ۱۱۴ ۲-۳-۲-۱-۳-۲- استدلال مخالفان جواز تلقیح با گامت بیگانه
- ۱۱۴ ۲-۳-۲-۱-۳-۳- مناقشه در استدلال مخالفان
- ۱۱۵ ۲-۳-۲-۱-۳-۴- نظر برگزیده
- ۱۱۶ ۲-۳-۲-۲-۲- روایت علی بن سالم
- ۱۱۶ ۲-۳-۲-۲-۱- بررسی سند حدیث
- ۱۱۹ ۲-۳-۲-۲-۲- استدلال مخالفان
- ۱۲۱ ۲-۳-۲-۲-۳- مناقشه در استدلال مخالفان
- ۱۲۲ ۲-۳-۲-۲-۴- بیان نظر برگزیده
- ۱۲۴ ۲-۳-۲-۳- روایت سلیمان بن داود
- ۱۲۵ ۲-۳-۲-۳-۱- بررسی سند حدیث
- ۱۲۸ ۲-۳-۲-۳-۲- استدلال مخالفان تلقیح با گامت بیگانه
- ۱۲۸ ۲-۳-۲-۳-۳- مناقشه در استدلال مخالفان
- ۱۲۹ ۲-۳-۲-۳-۴- بیان نظر برگزیده
- ۱۳۰ ۲-۳-۲-۴- روایت عمّار بن موسی
- ۱۳۱ ۲-۳-۲-۴-۱- بررسی سند حدیث
- ۱۳۱ ۲-۳-۲-۴-۲- استدلال مخالفان
- ۱۳۱ ۲-۳-۲-۴-۳- ردّ استدلال مخالفان
- ۱۳۲ ۲-۳-۲-۵- روایت مرسله طبرسی در «الإحتجاج»
- ۱۳۳ ۲-۳-۲-۵-۱- بررسی سند حدیث

۱۳۳	 ۲ - ۳ - ۲ - ۵ - ۲ - استدلال مخالفان
۱۳۳	 ۲ - ۳ - ۲ - ۵ - ۳ - ردّ استدلال مخالفان
۱۳۴	 ۲ - ۳ - ۲ - ۶ - روایت اسحاق بن عمّار
۱۳۴	 ۲ - ۳ - ۲ - ۶ - ۱ - بررسی سند حدیث
۱۳۶	 ۲ - ۳ - ۲ - ۷ - روایات دالّ بر حکمت حرمت زنا
۱۳۶	 الف - روایت محمد بن سنان
۱۳۶	 بررسی سند حدیث
۱۳۷	 ب - روایت مرسله طبرسی در «الإحتجاج»
۱۳۸	 ج - کلام امیر مؤمنان (علیه السّلام) در نهج البلاغه
۱۳۸	 ۲ - ۳ - ۲ - ۷ - ۱ - استدلال مخالفان
۱۳۸	 ۲ - ۳ - ۲ - ۷ - ۲ - مناقشه در استدلال مخالفان
۱۳۹	 ۲ - ۳ - ۲ - ۷ - ۳ - ردّ مناقشه یاد شده
۱۳۹	 ۲ - ۳ - ۲ - ۷ - ۴ - بیان نظر برگزیده
۱۴۰	 ۲ - ۳ - ۳ - استناد به لغویت تشریع نکاح در صورت جواز تلقیح با گامت بیگانه
۱۴۱	 ۲ - ۳ - ۴ - استدلال نگارنده بر نامشروع بودن تلقیح با گامت بیگانه
۱۴۵	 ۲ - ۴ - استناد به قاعده لاجرج در جواز تلقیح و ردّ آن
۱۴۶	 ۲ - ۵ - بررسی برخی احکام مرتبط با تلقیح مصنوعی
۱۴۶	 ۲ - ۵ - ۱ - اجاره رحم
۱۴۷	 ۲ - ۵ - ۱ - ۱ - ادلّه قائلین به بطلان اجاره رحم
۱۴۸	 ۲ - ۵ - ۱ - ۲ - ردّ استدلال مخالفان اجاره رحم
۱۵۲	 ۲ - ۵ - ۱ - ۳ - قراردادن حقّ فسخ در قرارداد یاد شده
۱۵۲	 ۲ - ۵ - ۲ - حکم فقهی نظر و لمس پزشک در تلقیح مصنوعی
۱۵۹	 ۲ - ۵ - ۳ - روش های جمع آوری اسپرم و حکم فقهی آن

۱۶۰ ۲ - ۵ - ۴ - بیع نطفه

فصل سوم : نسب

۱۶۷ ۳ - ۱ - طرح بحث

۱۶۷ ۳ - ۲ - مفهوم و ماهیت نسب

۱۶۷ ۳ - ۲ - ۱ - معنای لغوی

۱۶۸ ۳ - ۲ - ۲ - تعریف اصطلاحی

۱۶۹ ۳ - ۲ - ۳ - آیا نسب یک امر اعتباری است؟

۱۷۰ ۳ - ۳ - بررسی نسب کودک حاصل از تلقیح مصنوعی

۱۷۱ ۳ - ۳ - ۱ - نسب کودک حاصل از تلقیح با اسپرم بیگانه

۱۷۱ ۳ - ۳ - ۱ - اقوال فقهاء و حقوقدانان

۱۷۳ ۳ - ۳ - ۱ - ۲ - بررسی نسب کودک در فرض های مختلف تلقیح با اسپرم بیگانه

۱۹۸ ۳ - ۳ - ۲ - نسب کودک حاصل از تلقیح با «اوول» بیگانه

۲۰۳ ۳ - ۳ - ۳ - نسب طفل حاصل از انتقال جنین زوجین به رحم بیگانه

۲۰۴ اقوال فقهاء و حقوقدانان

۲۰۸ نظر نگارنده

۲۱۳ ۳ - ۳ - ۴ - نسب طفل حاصل از انتقال جنین دو بیگانه به رحم زنی دیگر

۳ - ۳ - ۵ - نسب طفل حاصل از انتقال «اوول» یک همسر به همسر دیگر صاحب

۲۱۳ اسپرم

فصل چهارم: توارث

۲۱۶ ۴ - ۱ - طرح بحث

۲۱۶ ۴ - ۲ - مفهوم توارث

۲۱۶ ۴ - ۲ - ۱ - معنای لغوی

۲۱۷ ۴ - ۲ - ۲ - تعریف اصطلاحی

۲۱۷	 ۴ - ۳ - موجبات ارث
۲۱۹	 ۴ - ۴ - ارث ولد زنا
۲۲۰	 ادله قول مشهور
۲۲۱	 ادله قول غیرمشهور
۲۲۱	 رد ادله قول دوم
۲۲۳	 ۴ - ۵ - ارث فرزند حاصل از تلقیح مصنوعی
۲۲۳	 ۴ - ۵ - ۱ - توارث در تلقیح مصنوعی نطفه ی دو بیگانه
۲۲۵	 ادله قائلین به ثبوت توارث
۲۲۶	 رد ادله ی یاد شده
۲۲۷	 ۴ - ۵ - ۲ - توارث در صورت انتقال جنین زوجین به رحم زنی دیگر
۲۲۹	 نظر برگزیده
۲۳۰	 نتیجه گیری
۲۳۲	 فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

انسانها در گذر زمان همواره سطح علوم و فنون خویش را ارتقاء بخشیده و با به کارگیری نیروی تفکر و خلاقیت توانسته اند در شیوه ی زندگی خود تحولاتی را پدید آورند. توسعه ی این تحولات دوران های مختلفی را پدیدآورده است، به طوری که نوع روابط اجتماعی و شکل زندگی در هر یک از این اعصار متفاوت می نماید.

عصری که در آن به سر می بریم، سخت مقهور علوم و فن آوری هایی است که پی ریز تمدن، فرهنگ و معادلات نوینی شده است. تمدنی که با زایش تحولات چشمگیر علمی و فنی در تمام عرصه ها و قلمروها، افزون بر ایجاد فراورده ها و دستاوردهای نو پیدا، مسائل و نگاه های تازه ای را نیز در حوزه های مختلف معرفتی به وجود آورده است.

نتایج این پیشرفت های علمی، گرچه زندگی بشر امروز را دلپذیر و آسانتر نموده و توانمندی های شگرفی را به او بخشیده، اما لطماتی را نیز به ساحت های مختلف او، جامعه و محیط زیست وارد آورده و در کنار خود با ظهور عقاید و اندیشه های مختلف، چالش های جدیدی را فرا روی اندیشمندان گشوده و حتی نگاه های تازه ای نسبت به دین و معارف دینی به وجود آورده است. این نگاه ها و برداشت ها - که عمده تاً نیز از سر غرض ورزی نبوده و صرفاً در فرایند تحولات علمی و

فرهنگی رخ نموده اند - گاه با ظواهر و احکام دینی در تعارض اند و گاه هم بنیادهای دینی را نشانه می روند؛ به گونه ای که انسان معاصر، ممکن است در اصل نیاز خود به دین هم دچار تردید گردد.

این خطر، همه ی ادیان الهی را تهدید می کند و عالمان آنها را به رویارویی فرا می خواند. در قلمرو فرهنگ اسلامی نیز به ویژه در سده ی اخیر، عالمان مسلمان بخشی از توان خود را مبذول همآوردی با این نوع موضوعات چه در حوزه ی باورها و هنجارها و چه در حوزه ی احکام و دستورالعمل ها نموده اند.

پاسخگویی به مسائل مستحدثه و نوپیدا، گر چه در اعصار مختلف در میان فقیهان امری رایج بوده، اما در سده ی گذشته با گسترش علوم و تحولات فرهنگی، صنعتی، اجتماعی و ... شدت یافته است.

یکی از حوزه های مرتبط با مسائل نوپیدا، حوزه ی مسائل پزشکی است که به مانند دیگر جنبه های زندگی مدرن، دستخوش دگرگونی های بسیاری شده است. این تحولات و پیشرفت ها گرچه توانسته در بهبود و ارتقای بهداشت و درمان افراد به جوامع بشری خدمات ارزنده ای عرضه کند، اما در بسیاری نقاط نیز معرفت های دینی ما را با چالش های جدیدی در حوزه های کلامی، فقهی، حقوقی، اخلاقی، تاریخی و ... مواجه ساخته است و البته در این میان با توجه به سهم و نقش فقه در فرهنگ و تمدن اسلامی، مهمترین پرسش ها در این حوزه رخ می نماید.

بی توجهی فقیهان به این پرسش ها، ما را با یکی از دو مشکل ذیل روبرو خواهد کرد:

۱. بیرون رفتن احکام فقهی از عرصه ی رفتار فردی و اجتماعی و پدید آمدن یک فضای

سکولار (عرفی زده) عاری از رفتار دینی؛

۲. در انزوا قرار گرفتن دین ورزان و ایجاد سردرگمی و بی هویتی در آنان.

مسلماً فقه اسلام که مدعی امکان رفتار دین مدارانه در دنیای معاصر است، نباید با بی تفاوتی در برابر این گونه مسائل و رویکردها، پیامدهای ویرانگر آن را پذیرا گردد؛ از این رو لازم است که فقیهان به ارائه ی راهکارهای علمی و در عین حال مطابق با نیازهای روز آمد بپردازند.

یکی از مسائل مستحدثه در حوزه ی پزشکی که در عصر حاضر فقهاء با آن مواجه شده اند، مسأله ی تلقیح مصنوعی با گامت بیگانه می باشد. همان طور که می دانید یکی از عواملی که در موارد

زیادی موجب فروپاشی خانواده ها می گردد، ناباروری و عقیم بودن یکی از زوجین می باشد، به نحوی که این مسأله درصد زیادی از آمار اطلاق را به خود اختصاص داده است. ناباروری یکی از مشکلاتی است که متأسفانه در جوامع بشری روز به روز آمار آن رو به افزایش است. یکی از عوامل مهم برای امنیت و ثبات خانواده وجود فرزند است. طبیعتاً وجود فرزند بر مودت و صمیمیت و آرامش زوجین می افزاید و به همین دلیل زوجین به داشتن فرزند علاقه ی فراوان دارند.

با پیشرفت علم و تکنولوژی در عصر حاضر، پزشکان توانسته اند راههایی برای درمان ناباروری بیابند. یکی از شیوه های نوین در درمان ناباروری «تلقیح مصنوعی» با استفاده از گامت (اسپرم یا تخمک) بیگانه است، که در عصر حاضر مورد بحث واقع شده و عقاید گوناگونی درباره ی آن اظهار گردیده است.

مسأله پژوهش

از آنجا که روش نوین یاد شده در درمان ناباروری قابل نادیده گرفته شدن نیست، در نتیجه شایسته است حکم فقهی آن مورد بررسی قرار گیرد. در این پژوهش بر آنیم تا به این مسأله بپردازیم، نظرات مختلف فقهای امامیه و همچنین ادله ی مربوطه را بررسی نماییم و به حکم مسأله دست یابیم، سپس چگونگی نسب و توارث مولود حاصل را مورد ارزیابی قرار دهیم.

پیشینه پژوهش

تا کنون پژوهشی در خور و جامع در خصوص موضوع «تلقیح مصنوعی با گامت بیگانه» که هم به حکم فقهی مسأله و هم به آثار حقوقی آن به نحو شایسته پرداخته باشد - تا آنجا که اطلاع یافته ام - صورت نگرفته است.

تحقیقاتی که پیرامون «تلقیح مصنوعی» صورت گرفته نظیر دو مقاله ی «سخنی درباره تلقیح» و «تلقیح مصنوعی» که به این مسأله پرداخته اند، نیز چنانکه سزاوار است به موضوع «تلقیح با گامت بیگانه» به صورت عمیق نپرداخته است. به همین جهت انجام پژوهشی جامع، عمیق و دقیقتر در این باره ضروری به نظر می رسد.

لازم به ذکر است، مقاله ی «سخنی درباره تلقیح» از شیخ محمد مؤمن با ترجمه ی موسی دانش در فصلنامه فقه اهل بیت، سال ۱۳۷۴، شماره چهار به چاپ رسیده که اصل آن به زبان عربی در کتاب «کلمات سدیدة فی مسائل جدیدة» تألیف شیخ محمد مؤمن آمده است و مقاله ی «تلقیح مصنوعی» از آیة الله محسن حرم پناهی در فصلنامه ی فقه اهل بیت، سال ۱۳۷۶، شماره ۹ و ۱۰ به چاپ رسیده است. ایرادی که به دو مقاله ی یاد شده وارد است، این است که صاحبان این دو مقاله همه ی ادله ی مخالفان تلقیح مصنوعی با گامت بیگانه را مورد بررسی و تأیید یا ردّ قرار نداده و در مورد توارث و نسب مولود حاصل از آن نیز نظر دقیقی ارائه نکرده اند.

پرسش های پژوهش

الف – پرسش اصلی:

حکم تلقیح مصنوعی با گامت بیگانه (از دیدگاه فقه امامیه) چیست؟

ب – پرسش های فرعی:

۱. حکم تلقیح مصنوعی با استفاده از تخمک بیگانه چیست؟
۲. مولودی که از طریق گامت بیگانه به وجود می آید، به چه کسی منسوب می گردد و والدین او چه کسانی هستند؟
۳. چنین مولودی از چه کسانی ارث می برد و چه کسانی از وی ارث می برند؟

فرضیات پژوهش

۱. تلقیح مصنوعی با استفاده از تخمک بیگانه جایز است.
۲. مولودی که از طریق تلقیح مصنوعی به وجود می آید، مطلقاً (در همه ی موارد و شیوه ها) به صاحبان گامت منسوب می گردد.
۳. مولود حاصل از تلقیح مصنوعی مطلقاً (در همه ی موارد و شیوه ها) با صاحبان گامت رابطه ی توارثی دارد.

اهداف پژوهش

انجام تحقیقی جامع، روشمند و اصولی درباره ی حکم فقهی تلقیح مصنوعی با گامت بیگانه و اثر آن در توارث و نسب به منظور ارائه ی راهکارهایی برای نهادهای قانونگذاری و همچنین برای متخصصان طب و درمان ناباروری هدف اصلی این پژوهش است. تاکنون در کشور ما قوانینی جامع در زمینه ی آثار حقوقی تلقیح با گامت بیگانه وضع نگردیده است. همچنین در زمینه ی اصل حرمت یا حلیت تلقیح با گامت بیگانه نیز در میان فقهاء و صاحب نظران اتفاق نظری وجود ندارد. از سوی دیگر

نقصان و کاستی موجود در مقالات و تحقیقات پیرامون این موضوع ضرورت انجام پژوهشی کامل و جامع را قوت می بخشد.

فصول تحقیق

این پژوهش مشتمل بر چهار فصل می باشد. در فصل اول به کلیات و تعاریف پرداخته می شود. در فصل دوم حکم فقهی باروری مصنوعی با گامت بیگانه مورد بررسی قرار می گیرد. در فصل سوم وضعیت مولود حاصل از نظر نسب ارزیابی می گردد و در فصل چهارم چگونگی توارث میان مولود حاصل و اهداء کنندگان گامت و دریافت کنندگان آن بررسی خواهد شد.